

1953/5, no 347:148–149 (Morava); ŠMARD A XM 1963: map. 70 (Morava); KLÁŠTERSKÝ in SVOBODOVÁ et VĚTVIČKA Živa 28:57, 1981; SLAVÍK FKS 1997:184; SLAVÍK in Květena ČR 5:34, 1997.

T: 3. Podkruš. pán. (Střížovice), 4. Loun.-lab. střed. (dosti hojně), 6. Džbán (ve stří. a v. části, hlavně v širším okolí Kladna), 7. Středočes. tab. (roztr., převážně v sv. části fyt. o.), 8. Čes. kras (dosti hojně), 9. Dol. Povlt. (roztr.), 11. Stř. Pol. (Nymburk – zda původní?), 12. Dol. Pojiz. (Mělník), 13. Rožd' pah. (Žehuň, Kozí hůra), 16. Znoj.-brn. pah. (roztr.), 17. Mikul. pah. (jen ve fyt. p. 17b. Pavl. kop.), 18. Jihomor. úv. (Uherské Hradiště, Kunovický les), 19. B. Karp. step. (Sudoměřice, Stará hora; Radějov; Malá Vrbka; Šumice), 20. Jihomor. pah. (roztr.). – M: 32. Křivokl. (jen v údolí Berounky ve v. části fyt. o.: Stradonice, Kazatelna; Nižbor, Nová Huť; Žloutkovice, Kabečnice; Častonice, Čertův luh), 35. Podbrd. (Rejkovice, Ostrý; Jince), 37. Šum.-novohr. podh. (jen v okolí Českého Krumlova, pravděpodobně nepůvodní), 41. Stř. Povlt. (roztr. v s. části Povltaví a v dolním Posázaví), 45. Verneř. střed. (Místice, vrch Liština; Třebošín, Trojhora; hora Sedlo), 58. Sud. mezih. (Police nad Metují, Kozínek, zpl.), 64. Říčan. ploš. (Hodkovice u Jílového), 65. Kutnoh. pah. (Kutná Hora – asi druhotný výskyt), 67. Českomor. vrch. (Vratislávka), 68. Mor. podh. Vysoč. (více lokalit, hlavně v kaňonovitých údolích řek), 70. Mor. kras (více lokalit), 71. Drah. vrch. (Šlapanice u Brna; Viničné Šumice; Račice u Vyškova; Náměšť na Hané, Hluboký žleb), 73. Hanuš.-rychleb. vrch. (Vitošov), 77b. Litenč. vrchy (Nemochovice –

Chvalkovice), 77c. Chřiby (roztr.), 78. B. Karp. les. (roztr. v j. části, na s. po Luhačovice a Hostětín), 79. Zlín. vrchy (Želechovice nad Dřevnicí).

Celkové rozšíření: Od Francie j. Evropou do j. Asie, na sever zasahuje do j. Belgie, stří. Německa (Duryňsko), s. Čech, stří. Moravy, s. Slovenska, j. Ukrajiny, na Krym, Kavkaz a do Arménie, s centrem výskytu na Balkánském poloostrově a v Malé Asii. Stará kulturní rostlina, zanesená člověkem do různých oblastí j. a stří. Evropy, kde zdomácněla. Její indigenát v některých územích stří. Evropy a tím i v ČR je v literatuře pokládán za nejistý. – Mapy: KRÜSSMANN Bäume Europas 43, 1968 (= Evropské dřeviny 61, 1978); VULTERIN Ochr. Přír. 24:80, 1969; MEUSEL et al. 1978:323; BOLÒS et VIGO Fl. Paisos Catalans 2:365, 1990.

Význam: Plody dřínu (dřínky) jsou sladkokyselé, trochu natrpklé a užívají se jako ovoce (zvláště po přemrznutí) k přímé konzumaci nebo na výrobu zavařenin, džemů, kompotů a sirupů. Plody mají vysoký obsah vitamínu C. Dříve se využívaly jak v oficiálním, tak v lidovém lékařství při různých trávicích poruchách. Tvrdé dřevo se používalo k výrobě tkacích člunků. Dřín se často pěstuje jako okrasný keř, a to pro jeho časné kvetení ještě před rozpuštěním listů i pro ozdobné plody, často v různých kultivarech. Je vhodný na výsadbu pro tvarované živé ploty, protože dobře snáší stříhání.

3. *Cynoxylon* (RAFIN.) RAFIN. – dřínovec

Cynoxylon (RAFINESQUE) RAFINESQUE Alsogr. Amer. 59, 1838. – Syn.: *Cornus* sect. *Cynoxylon* RAFIN. Med. Fl. 132, 1828. – *Benthamidia* SPACH Hist. Natur. Vég. Phaner. 8:106, 1839. – *Cornus* sect. *Benthamidia* (SPACH) HARMS in ENGLER et PRANTL Natürl. Pflanzenfam. 3/8:267, 1898. – *Cornus* subgen. *Benthamidia* (SPACH) C. KOCH ex C. K. SCHNEIDER III. Handb. Laubholz. 2:453, 1909; WANGERIN in ENGLER Pflanzenreich 41 (4/229):86, 1910.

Vyšší keře nebo malé stromy s rozložitou korunou. Letorosty přitiskle chlupaté dvouramennými chlupy. Listy vstřícné, na rubu bělavé, přitiskle chlupaté. Květenství dl. stopkaté, hlávkovitě shloučené, s podpurným obalem ze 4 nebo 6 listenů; listeny obalu nápadně zvětšené, výrazně korunovitě zbarvené; květy přisedlé, obklopené prstencem drobných listenů. Kališní trubka krátká, kališní zuby šir. trojúhelníkovité; korunní lístky 4; tyčinky 4, nitky tlusté, válcovité, nahoru se zužující; disk epigynický. Peckovnice přisedlé, samostatné, z jednoho květenství zpravidla jen 3–4 vyvinuté, červené; mezokarp tenký, moučnatý. Pecka elipsoidní, podélně slabě brázditá. Semena v obrysu podlouhlá; osemení tenké. – 2–3 druhy v Severní Americe od Kanady po Mexiko.

Poznámka 1: Mezi současnými autory není jednotný názor, zda Rafinesque v r. 1838 vytvořil jméno *Cynoxylon* pro označení rodu nebo podrodu. Na základě studia originální publikace a srovnání s jinými Rafinesqueovými publikacemi je jasné, že na uvedeném místě se jedná o jméno rodové. Někteří autoři připisovali Rafinesqueovi též autorství druhového jména *Cynoxylon floridum*; tato kombinace jim však na daném místě nebyla publikována. Později až Britton a Shafer v r. 1907 pravděpodobně jako první platně zveřejnili druhové jméno *Cynoxylon floridum*.

Poznámka 2: Rod *Cynoxylon* je zde přijat v původním Rafinesqueově vymezení, tj. pro severoamerický taxon (s 2–3 druhy) s jednotlivými plody. Východoasijská skupina druhů majících plody srostlé do kulovitého plodenství, kterou někteří autoři spojují s rodem *Cynoxylon*, je zde vyloučena jako samostatný rod *Dendrobenthamia* (viz poznámku o něm dále). Zda do rodu *Cynoxylon* patří zástupce monotypické skupiny *Discocrania* z Mexika nebo zda má být hodnocen jako samostatný rod, vyžaduje další srovnávací studium.

1. *Cynoxylon floridum* (L.) BRITTON et SHAFER – dřínovec květnatý

Cynoxylon floridum (LINNAEUS) BRITTON et SHAFER North Amer. Trees 744, 1908. – Syn.: *Cornus florida* L. Sp. Pl. 117, 1753. – *Benthamidia florida* (L.) SPACH Hist. Natur. Vég. Phaner. 8: 107, 1839. – *Benthamia florida* (L.) NAKAI Bot. Mag. Tokyo 23:31, 1909.

Poznámka: Druhové epiteton „floridum“ není odvozeno od Floridy (jak je někdy překládáno do českého a slovenského jmenosloví), ale od dekorativního květenství s korunovitě zbarveným obalem z podpurných listenů. V době popisu druhu nebyl tento taxon z Floridy ještě znám.

Vyšší rozkladitý keř nebo malý strom 7–12 m vys., s rozkladitou korunou. Letorosty oblé, zele-

navé nebo načervenalé, později sivohnědé, často ojíněné, přitiskle chlupaté, později lysé; borka drobně kostkovitě rozpadavá, tmavě sivohnědá. Čepel listů 5–10(–15) cm dl., 2–6(–8) cm šir., eliptická až šir. vejčitá nebo obvejčitá, na vrcholu špičatá nebo zašpičatělá, na bázi úzce klínovitá, na okraji oddáleně a nezřetelně vroubkovaná, za sucha blanité nebo papírovité konzistence, na líci sytě zelená a řídce chlupatá, na rubu bělavá a roztr. přitiskle chlupatá (odění u žilek je hustší a odstálé), na podzim nachově zbarvená; postranní žilky v (4–)5–7(–8) párech, žilnatina na rubu vyniklá, na líci slabě ponořená; žilnatina 3. řádu dosti zřetelná; řapík 8–20 mm dl., na líci zploštělý nebo slabě žlábkatý. Květenství 10–15 mm v průměru, s 20–30 květy, rozvíjející se v době rašení listů nebo později; podpurný obal květenství ze 4 listenů; listeny (2,0–)4,0–6,0(–6,5) cm dl., 1,5–4,0 cm šir., podstatně delší než vlastní květenství, podlouhle obsrdčité, vykrojené nebo uťaté, hrotité, bílé nebo světle růžové, s větším počtem souběžných žilek, později opadávající; listeny v prstenci kolem hlávky květů drobné, tupé, 1 mm dl., 1 mm šir. Kališní trubka krátká, nahoře volná, kališní cípy šir. trojúhelníkovité, 0,7–1,0 mm dl.; korunní lístky 3,0–4,5 mm dl., 1,2–1,5 mm šir., podlouhlé, velmi krátce špičaté, zelenožluté, zevně přitiskle chlupaté; tyčinky kratší než korunní lístky a nepatrně delší než čnělka; prašníky 1,0–1,5 mm dl., elipsoidní; disk celistvý, nápadný, oranžový; semeník 2,5–2,9 mm dl., hustě přitiskle chlupatý; čnělka 2–3 mm dl., sloupkovitá, přitiskle chlupatá. Peckovice přisedlé, 10–15 mm dl., 5–8 mm šir., kratičce přitiskle chlupaté, z jednoho květenství jen (1–)3–4(–6), elipsoidní nebo vejcovité. Pecka elipsoidní, na obou koncích špičatá, podélně mělce brázditá, 8–10 mm dl., 4–5 mm šir., s 2(1) semeny. Semena v obrysu podlouhlá. V–VI. Ff.

$2n = 22$ (extra fines)

Velmi dekorativní dřevina, hlavně v době květu; u nás roztroušeně pěstována v parcích, sadech a zahradách. Zplanělý nebo zdomácnělý výskyt není znám. V kultuře vzniklo několik kultivarů popsanych hlavně podle znaků listenů obalu podpírajícího květenství. Původní v Severní Americe, hlavně v její atlantské části od j. Kanady (Onta-

rio) a Maine na jih po Floridu, na západ po Wisconsin, Kansas a Texas. V j. Mexiku příbuzný typ. – Mapy: U. S. Dep. Agricult., Forest Service, Miscell. Publ., 1146, map. 124, 1971; 1361, map. 47, 1978; U. S. Dep. Agricult., Forest Service, Agricult. Handb. 519:12, 1978.

Poznámka 1: V parcích se vzácně pěstuje zástupce blízkého rodu *Dendrobenthamia* HUTCH. – *D. japonica* (SIEB. et ZUCC.) HUTCH. Ann. Bot. (London), ser. n., 6:93, 1944 – dřinovka japonská. (Syn.: *Benthamia japonica* SIEB. et ZUCC. Fl. Japan 1:38, tab. 16, 1835. – *Cornus kousa* BUERGER ex MIQ. Ann. Mus. Bot. Lugd. 2:159, 1866, nom. valid. ?). Je to keř nebo strom až 7 m vys., s listy na rubu sivými a v paždí žilek rezavě vouskatými, na podzim nachově zbarvenými. Květenství dl. stopkaté (stopka až 5 cm dl.), hlávkovitě shloučené, s 20–30 květy, podepřené obalem z listenů 2,5–5,0 cm dl. a 1,5–3,0 cm šir., zpravidla světle žlutých. Květy přisedlé na polokulovitém až prodlouženém květním lůžku, hustě shloučené a semeníky navzájem srostlé. Peckovice srostlé do dl. stopkatého, převislého, dužnatého, růžově červeného, kulovitého plodenství (1,5–2,5 cm v průměru), které je na povrchu buňkovitě políčkované. $2n = 42$ (extra fines). VI–VII. Ff. Domácí ve v. Asii, Japonsku a v. Číně. V Evropě se pěstuje jako okrasná a botanicky zajímavá dřevina; žlutoplodý kultivar je cv. *Xanthocarpa*.

Poznámka 2: Z blízkce příbuzné čeledi *Aucubaceae* J. AGARDH se pro ozdobu pěstuje zástupce rodu *Aucuba* THUNB. – *A. japonica* THUNB. Nova Gen. Pl. 3:62, 1783 – aukuba japonská. Je to vždyzelený keř do 2 m výšky. Listy vstřícné, kopinaté až vejčité kopinaté, leskle zelené, tlustě kožovité. Květy jednopohlavné, rostliny dvoudomé; samčí květy v kuželovitých latách. Korunní lístky tmavě nachové; tyčinky 4; samičí květenství chudší; blizna šikmá. Plod bobulovitý, jednosemenný, zpravidla černý. $2n = 32$. Pochází z v. Asie (Korea, Japonsko, Tchaj-wan), pěstuje se jako nádobová dřevina, obvykle v kultivaru s bíle nebo žlutě skvrnitými listy (cv. *Variegata*).

Poznámka 3: Z blízkce příbuzné čeledi *Davidiaceae* TACHTADŽJAN se pěstuje zástupce monotypického rodu *Davidia* BAILLON – *D. involucrata* BAILLON Adansonia 10:114, 1871 – davidia listenová, a to v subsp. *vilmoriniana* (DODE) HOLUB Folia Geobot. Phytotax. 18:205, 1983. Je to strom 7–10 m vys. se šir. kuželovitou korunou. Listy střídavé, opadavé; čepel šir. vejčitá, na bázi srdčitá, 8–15 cm dl., 4–8 cm šir., na rubu lysá, na okraji ostře pilovitá. Květy v hlávkách s obalem ze 2(–3) ± vstřícných, visících a nestejně velkých bílých listenů; delší listen 8–18 cm dl., kratší 4–10 cm dl.; květenství tvoří buď jen samčí květy, nebo samčí květy s 1 oboupohlavným květem. Samčí květy zpravidla s 5–6 tyčinkami s dlouhými nitkami; oboupohlavný květ sedí v květenství šikmo, koruna redukovaná, tyčinek 15–26. Peckovice 3–4 cm dl. $2n = 42$ (extra fines). V. Ff. Davidia pochází z j. a v. Číny. V Evropě se pěstuje jako ozdobná dřevina (nápadné bílé listeny v době květu), u nás v parcích jako botanická zajímavost.

112. *Araliaceae* JUSS. – aralkovité *)

Syn.: *Hederaceae* BARTL. p.p.

Stromy nebo keře, řidčeji byliny s jednoduchými nebo složenými, opadavými nebo vždyzelenými, většinou střídavými listy. V pletivech často schizogenní sekreční kanálky. Květy drobné, pravidelné, většinou oboupohlavné, 5četné, v okolících, hlávkách, hroznech nebo klasech, často skládajících kvě-

*) Zpracoval M. Kovanda